

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

GEOGRAFIE
[Probleme fundamentale ale lumii contemporane]

CLASA A XI-A¹

Aprobat prin ordinul ministrului

Nr. 3252/ 13.02.2006

București, 2006

¹ Se aplică și la clasa a XII-a – filiera tehnologică, ruta progresivă de calificare prin școala de arte și meserii + anul de completare.

NOTA DE PREZENTARE

Curriculumul școlar de **Geografie** pentru clasa a XI-a/ a XII-a* face parte dintr-o ofertă unitară pentru ciclul superior al liceului, care cuprinde, în succesiune:

- a) *Probleme fundamentale ale lumii contemporane* (în clasa a XI-a/ a XII-a*);
- b) *România – Uniunea Europeană – Europa. Probleme fundamentale* (în clasa a XII-a/ a XIII-a**).

Sistemul de instruire prin *Geografie* în ciclul superior al liceului se bazează pe elementele principale parcurse în ciclul inferior al liceului: *Geografie fizică (Pământul – planeta oamenilor)* la clasa a IX-a și *Geografie umană* la clasa a X-a. Față de acestea, în ciclul superior al liceului se dezvoltă problematica fundamentală a lumii contemporane (Terra ca întreg, componentele sale regionale, Europa și România), fără a repeta elemente din ciclul inferior al liceului. De asemenea, elevii care parcurg ruta progresivă de calificare (unde au studiat geografia în clasa a X-a, școala de arte și meserii, și în anul de completare) au o bază suficientă de achiziții ale învățării, pentru abordarea geografiei în ciclul superior al liceului.

Prezenta programă școlară este centrată pe atingerea unui sistem de competențe generale și specifice corelate cu alte competențe din aria curriculară *Om și societate* și cu sistemul de competențe-cheie propus de Comisia Europeană. Disciplina este denumită simplu și intuitiv: **Geografie. Probleme fundamentale ale lumii contemporane**.

Principalele domenii de conținuturi subordonate problematicii geografiei, în ciclul superior al liceului, vizează următoarele dimensiuni educaționale: dimensiunea geoecologică, culturală, europeană, integratoare (de sinteză între științele naturii și științele sociale), dimensiunea interdisciplinară, metodologică (prin utilizarea hărții), aspecte care țin de latura socială, civică și umanistă. De asemenea, disciplina *Geografie* contribuie la formarea și dezvoltarea unor competențe utile pregătirii permanente și inserției sociale constructive.

În acest sens, se continuă evidențierea specificului geografiei ca domeniu de cunoaștere (atât al științelor naturii, cât și al științelor sociale), iar în planul reflectării sale educaționale, ca disciplină școlară în același timp despre natură, despre societate și despre fenomenele care apar la intersecția natură – societate (mediul geografic ca mediu înconjurător al omului). În aceste condiții, geografia își evidențiază mai bine funcția educațională de disciplină integratoare între științele despre om și societate și științele despre natură, prin competențele inter- și transdisciplinare, derivate din ambele domenii ale realității și din intersecția lor.

Curriculumul școlar pentru ciclul superior al liceului are un sistem comun de competențe generale, cu diferențieri interioare pe fiecare clasă, concretizate într-un sistem de competențe specifice. De asemenea, oferta de conținuturi diferă în raport cu baza tematică abordată: preponderent la nivelul lumii contemporane (în clasa a XI-a/ a XII-a*) și preponderent la sistemul România – Uniunea Europeană – Europa (în clasa a XII-a/ a XIII-a**).

* Clasa a XII-A – pentru absolvenții *anului de completare*, care își continuă studiile în ciclul superior al liceului.

** Clasa a XIII-A – pentru absolvenții *anului de completare*, care își continuă studiile în ciclul superior al liceului.

În acest context, în definitivarea elementelor componente ale programelor de geografie în acord cu orizontul social actual și cu dimensiunile educaționale ale geografiei, s-au avut în vedere următoarele aspecte:

- construirea unei oferte curriculare unitare pentru ambele clase din ciclul superior al liceului;
- realizarea unor structuri de instruire prin sistemul de competențe – conținuturi, care să aibă elemente de certă atractivitate pentru elevi și în care aceștia să identifice pragmatic utilitatea evidentă pentru traseul lor educațional și social;
- structurile educaționale școlare care trebuie să ducă la amplificarea relevanței sociale a geografiei și să contribuie la raportarea obiectivă a individului (în timp și spațiu) la realități teritoriale și sisteme supraordonate individului.
- conectarea geografiei cu celelalte discipline din aria curriculară *Om și societate*, prin asumarea unui câmp asemănător de competențe și valori, precum și prin asumarea explicită a unor competențe transdisciplinare;
- trecerea de la o geografie descriptivă și enciclopedică la o geografie funcțională (relațională), operațională și aplicată, deschisă problematicii lumii contemporane;
- asigurarea unui caracter flexibil și generativ al sistemului de competențe – conținuturi, pentru diminuarea aparentei supraîncărcări a elevilor în învățare și pentru realizarea unei instruiți predominante în clasă;
- concretizarea specificului geografiei în asigurarea percepției corecte a dimensiunilor spațiale ale fenomenelor naturale și umane, prin ofertarea unor conținuturi care să se bazeze pe exemple edificatoare la nivelul Terrei ca întreg, cu elemente sugestive și semnificative din spațiile extraeuropene.

Prezentul curriculum conține următoarele componente:

- Competențe generale (comune ambelor clase din ciclul superior al liceului)
- Valori și atitudini
- Competențe specifice și conținuturi (pentru clasa a XI-a/ a XII-a*)
- Sugestii metodologice

Competențele specifice și conținuturile pentru clasa a XI-a sunt prezentate după cum urmează:

- **competențe specifice și conținuturi pentru trunchiul comun (TC)**, obligatorii la filierele, profilurile și specializările care au prevăzută în planul-cadru, la disciplina *Geografie*, o oră pe săptămână;
- **competențe specifice și conținuturi pentru curriculumul diferențiat (CD)**, obligatorii numai pentru specializarea *Științe sociale* din cadrul filierei teoretice, profil umanist, care are prevăzută în planul-cadru, la disciplina *Geografie*, două ore pe săptămână (1 oră în TC + 1 oră în CD); competențele specifice și conținuturile pentru CD sunt marcate în textul programei prin corp de litere cursive și asterisc (*).

* Clasa a XII-A – pentru absolvenții *anului de completare*, care își continuă studiile în ciclul superior al liceului.

Elementele de noutate ale curriculumului de *Geografie*

- Prezentul curriculum nu aduce în plan școlar conținuturi structurate după o logică „academică” (ce ar reproduce capitole consacrate ale disciplinei științifice), ci după un criteriu care își propune abordarea unor structuri relevante pentru dimensiunea pragmatică a existenței cotidiene a elevilor;
- Se accentuează finalitatea subiacentă pe care și-o propune geografia la acest nivel, de a oferi un sistem articulat și coerent de raportare a individului și a comunităților umane la problematica actuală a lumii contemporane.
- Construirea pragmatică a curriculumului, oferind posibilitatea asocierii diferențiate și nuanțate, concrete în raport cu mediul educațional, a sistemului de competențe specifice-unități de conținut prevăzute și, pe baza lor, a modalităților de proiectare a situațiilor de învățare și de evaluare a performanțelor elevilor.
- Oferta noului curriculum permite un model generativ și flexibil de planificare anuală și de proiectare a unităților de învățare, prin corelarea sistemului de competențe și conținuturi cu structura actuală a anului școlar și cu metodele didactice și de evaluare adecvate.
- Se accentuează dimensiunea educațională specifică: deschiderea spre universal, spre cultură și spre latura civică a vieții cotidiene.
- Sugestiile metodologice prevăzute au rolul să orienteze procesul educațional spre o mai mare rigurozitate sub raportul realizării competențelor specifice, utilizând conținuturi ce pot fi selectate și organizate de către cadrele didactice, în mod nuanțat și constructiv, în acest scop.
- S-a renunțat la anumite secvențe de conținuturi practicate tradițional, care nu duceau la construirea unor competențe diferite, ci la repetarea unor informații și la supraîncărcarea procesului educațional cu date și denumiri.

Competențele generale vizează, în forma în care sunt prezentate în prezenta programă, ansamblul ciclului superior al liceului (clasele a XI-a – a XII-a/ a XII-a – a XIII-a). Pentru clasa a XI-a/ a XII-a*, competențele specifice sunt selectate după specificul disciplinei școlare (***Geografie. Probleme fundamentale ale lumii contemporane***), urmărindu-se în mod prevalent acele competențe care pot fi atinse prioritar, prin oferta respectivă de conținuturi. De altfel, chiar formularea unor competențe specifice pentru această clasă a presupus nuanțări terminologice, pentru a fi sugerată mai explicit legătura cu sistemul de conținuturi ofertate. În acest fel se asigură o anumită specificitate, fără a favoriza prezența unor conținuturi „în sine”.

* Clasa a XII-A – pentru absolvenții *anului de completare*, care își continuă studiile în ciclul superior al liceului.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea adecvată a terminologiei și a limbajelor specifice, pentru explicarea mediului geografic
2. Raportarea elementelor semnificative din societate, știință și tehnologie la mediul înconjurător ca întreg și la sistemele sale componente
3. Relaționarea elementelor și a fenomenelor din natură și din societate cu reprezentările lor cartografice, grafice sau pe modele

VALORI ȘI ATITUDINI

Competențele generale și specifice care sunt formate în liceu prin procesul educațional centrat pe geografie au la bază și promovează următoarele valori și atitudini:

- Atitudinea pozitivă față de educație, cunoaștere, societate, cultură, civilizație
- Curiozitatea pentru explorarea realității înconjurătoare
- Respectul pentru diversitatea naturală și umană
- Conservarea și ocrotirea mediului de viață
- Disponibilitatea pentru învățarea permanentă, utilizând metode și tehnici investigative

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI²

Competențe specifice	Conținuturi
<p>1.1. Prezentarea în scris și orală a aspectelor definitorii ale mediului înconjurător, utilizând corect și coerent terminologia specifică domeniului</p> <p>1.2. Prezentarea rezultatelor investigațiilor realizate asupra mediului înconjurător, cu ajutorul terminologiei specifice geografiei</p> <p>1.3. Explicarea unei realități investigate (direct sau indirect), prin utilizarea limbajului științific specific domeniului</p> <p>1.4. Documentarea asupra problematicii domeniului, valorificând adecvat semnificațiile termenilor cheie de specialitate</p> <p>2.1. Explicarea proceselor naturale din mediul înconjurător (geografic) ca reflectare a fenomenelor și a proceselor studiate în cadrul științelor naturii (Fizică, Biologie, Geologie, Chimie)</p> <p>2.2. Aplicarea elementelor semnificative, conceptuale și metodologice, specifice științelor naturii și științelor sociale, pentru studierea mediului înconjurător</p> <p>2.3. Explicarea relațiilor observabile dintre științe, tehnologie și mediul înconjurător, prin analiza unor sisteme și structuri (teritoriale și funcționale)</p> <p>2.4. Explicarea relațiilor observabile dintre sistemele naturale și umane ale mediului</p> <p><i>*2.5. Explicarea unor sisteme și structuri naturale și umane, pe baza unor informații obținute prin diferite mijloace de documentare</i></p> <p><i>*2.6. Elaborarea de proiecte de dezvoltare teritorială</i></p> <p>3.1. Utilizarea unor reprezentări grafice și cartografice, pentru interpretarea și prezentarea realității observate</p>	<p>I. MEDIUL ÎNCONJURĂTOR – PROBLEMĂ FUNDAMENTALĂ A LUMII CONTEMPORANE</p> <p>Mediul înconjurător – aspecte generale</p> <p><i>*Modificări recente ale mediului terestru</i></p> <p>Factorii geoecologici – aspecte generale</p> <p>Geosistemul, ecosistemul și peisajul geografic</p> <p><i>*Factori geoecologici – caracteristici și funcționalitate</i></p> <p>Tipurile de medii geografice</p> <p>Tipurile de peisaje geografice</p> <p><i>*Mediile zonei temperate</i></p> <p>Hazarde naturale și antropice</p> <p>Despăduririle, deșertificarea și poluarea – efecte ale activităților umane asupra mediului</p> <p><i>*Scenarii despre evoluția mediului</i></p> <p>Protecția, conservarea și ocrotirea mediului</p> <p>Managementul mediului înconjurător</p>

² Conținuturile și competențele specifice vor avea în vedere exemple relevante de pe Terra, cu deosebire din spațiile extraeuropene.

Competențele specifice și conținuturile marcate prin litere *cursive* și asterisc (*) reprezintă elemente ale curriculumului diferențiat (CD).

Competențe specifice	Conținuturi
<p>1.5. Formularea de probleme referitoare la regionalizare și globalizare, utilizând corect și coerent terminologia specifică domeniului</p> <p>2.7. Aplicarea de elemente explicative semnificative, specifice științelor sociale, în interpretarea proceselor referitoare la globalizare</p> <p>3.2. Utilizarea informației cartografice, pentru explicarea problemelor legate de regionalizare și globalizare</p>	<p>II. REGIONALIZAREA ȘI GLOBALIZAREA LUMII CONTEMPORANE</p> <p>Dimensiunile și domeniile regionalizării și globalizării</p> <p><i>*Spațiul geografic și globalizarea</i></p> <p>Identitatea, uniformizarea și diversitatea lumii contemporane</p>
<p>1.1. Prezentarea în scris și orală a aspectelor definitorii referitoare la populație, la resurse și la dezvoltarea lumii contemporane, utilizând corect și coerent terminologia specifică domeniului</p> <p>1.4. Documentarea asupra problematicii domeniului, valorificând adecvat semnificațiile termenilor cheie de specialitate</p> <p>2.3. Explicarea relațiilor observabile dintre științe, tehnologie, populație, resurse și dezvoltare, prin analiza unor sisteme și structuri (teritoriale și funcționale)</p> <p>2.4. Explicarea relațiilor observabile dintre sistemele naturale și umane (integrate)</p> <p><i>*2.6. Elaborarea de proiecte de dezvoltare teritorială</i></p> <p>3.3. Utilizarea unor reprezentări grafice și cartografice minime, pentru interpretarea și exprimarea realității analizate mediat</p>	<p>III. POPULAȚIA, RESURSELE NATURALE ȘI DEZVOLTAREA LUMII CONTEMPORANE</p> <p>Evoluții geodemografice contemporane. Diferențieri regionale</p> <p>Resursele umane și dezvoltarea</p> <p>Raportul dintre așezări și dezvoltare. Tendințe ale evoluției așezărilor umane</p> <p>Resursele naturale și agricole. Impactul exploatării și valorificării resurselor asupra mediului.</p> <p>Gestionarea resurselor, dezvoltarea economică și dezvoltarea durabilă</p>
<p>1.1. Prezentarea în scris și orală a aspectelor definitorii referitoare la sistemul economic și geopolitic mondial, utilizând corect și coerent terminologia specifică domeniului</p> <p>2.4. Explicarea relațiilor observabile între sistemele lumii contemporane</p> <p><i>*2.5. Explicarea unor sisteme și structuri naturale și umane, pe baza unor informații obținute prin diferite mijloace de documentare</i></p> <p>3.4. Utilizarea informației cartografice, pentru explicarea sistemului economic și geopolitic mondial</p>	<p>IV. SISTEMUL ECONOMIC ȘI SISTEMUL GEOPOLITIC</p> <p>Evoluția economiei mondiale și sistemul economic mondial</p> <p>Sistemul geopolitic mondial actual</p> <p>Ansambluri economice și geopolitice mondiale actuale (Uniunea Europeană, APEC etc.) – aspecte generale</p> <p>Rolul unor state în sistemul mondial actual: Statele Unite ale Americii, Federația Rusă, Japonia, China, India, Brazilia. <i>*Alte state: Republica Africa de Sud, Israel, Australia</i></p> <p>Organizarea spațiului mondial (țări în dezvoltare, țări dezvoltate, alte categorii de țări). Raportul Nord – Sud</p> <p><i>*Spațiul mediteranean la interfața Nord – Sud</i></p> <p>De la lumea unipolară la lumea multipolară</p>

Competențe specifice	Conținuturi
<p><i>*2.5. Explicarea unor sisteme și structuri umane referitoare la elementele sociale și culturale, pe baza informațiilor obținute prin diferite mijloace de documentare</i></p> <p><i>*2.6. Elaborarea unor proiecte de dezvoltare teritorială care au elemente de geografie socială și culturală</i></p> <p><i>2.7. Explicarea raportului dintre componenta socială a lumii contemporane și suportul ei teritorial</i></p> <p><i>*2.8. Utilizarea mijloacelor de reprezentare grafică și cartografică a spațiului social și cultural</i></p>	<p><i>*V. ELEMENTE DE GEOGRAFIE SOCIALĂ ȘI CULTURALĂ</i></p> <p><i>*Viața socială și organizarea spațiului umanizat</i></p> <p><i>*Spațiul geografic și civilizația</i></p> <p><i>*Mobilitatea geografică a populației și spațiul social</i></p> <p><i>*Structuri de bază ale vieții sociale</i></p> <p><i>*Raportul dintre rasă, etnie, religie, cultură și viața socială</i></p> <p><i>*Elemente de geografie culturală: originea, geneza și evoluția ariilor culturale</i></p> <p><i>*Mondializarea, occidentalizarea și impactul acestora asupra vieții sociale</i></p>

SUGESTII METODOLOGICE

Activitatea principală a profesorului de geografie o reprezintă, după cum este cunoscut, **aplicarea curriculumului școlar în întregul său.**

Programa de geografie pentru clasa a XI-a, centrată pe **dimensiunea geografică a problemelor fundamentale ale lumii contemporane** favorizează realizarea unor activități educaționale axate pe elementele programei, îndeosebi pe sistemul acesteia de competențe și conținuturi. Noul curriculum are, sub raport metodologic, o serie de elemente inovative, precum:

- conexiunile care pot fi realizate cu alte discipline școlare, la nivel orizontal (la aceeași clasă) și vertical (în succesiunea claselor);
- realizarea instruirii în mod predominant (sau în mod exclusiv) în clasă;
- proiectarea instruirii într-o structură care să faciliteze parcurgerea sistematică a sistemului de competențe și conținuturi în unități de învățare coerente, evaluabile;
- racordarea structurilor principale ale programei școlare cu structura actuală a anului școlar, astfel încât să existe o bună corelație între diviziunile principale ale programei și diviziunile semestriale (inclusiv vacanțele intrasemestriale);
- facilitarea unei planificări calendaristice constructive și proiectarea unităților de învățare semnificative în raport cu diviziunile interne ale programei;
- accentuarea dimensiunii pragmatice și de evidențiere a semnificației utilității învățării geografiei, prin renunțarea la elementele tradiționale ale geografiei școlare (predominant enciclopediste și descriptive, în care o atenție importantă era acordată enumerării de regiuni, centre, denumiri, date informative);
- studierea unor țări semnificative, care este recomandabil să fie realizată într-o formă esențializată, atractivă și actuală, evitându-se latura narativă și factologică a prezentării după un algoritm uniformizator.

De asemenea, pentru aplicarea acestei noi programei și pentru dezvoltarea învățării în clasă, ar fi utilă utilizarea următoarelor categorii și tipuri de activități ale elevilor, ale profesorilor și cele rezultate din urma interacțiunii elev-profesor:

- (a) exersarea (într-o formă orală sau scrisă) a terminologiei specifice, prin forme și structuri atractive, cu un pronunțat caracter inovativ (eseuri nestructurate, prezentări structurate, relaționarea informației cartografice cu informația scrisă);
- (b) raportarea terminologiei specifice la terminologia altor discipline școlare, pentru utilizarea corectă și coerentă a acesteia, în situații diferite de învățare și de viață;
- (c) utilizarea suporturilor cartografice și grafice, pentru înțelegerea realității ilustrate și pentru explicarea acesteia;
- (d) utilizarea unor surse suplimentare diferite de instruire (manual, atlas, fișe de lucru, caiet) în structuri atractive, bazate pe o proiectare eficientă a instruirii, prin proiectarea (planificarea) anuală și proiectarea unităților de instruire;
- (e) exersarea unor activități de învățare care să faciliteze educația permanentă, prin practicarea unei metodologii transdisciplinare, a unor metode specifice altor discipline (TIC și forme moderne de informare și de documentare);
- (f) raportarea elementelor oferite prin conținuturi la domeniile școlare abordate de alte discipline (*Matematică, Fizică, Chimie, Biologie, Istorie, Socio-umane*) pentru sesizarea caracterului obiectiv și integrat al problematicii lumi contemporane;
- (g) realizarea unor activități investigative minime;
- (h) centrarea competențelor și a conținuturile pe elemente relevante și de interes actual din lumea contemporană ca întreg (dar cu precădere din spațiul extraeuropean), urmând ca în clasa următoare centrul de interes să fie focalizat pe România, Europa și Uniunea Europeană.

Pentru realizarea procesului educațional presupus de această programă, prin conținuturi predominant disciplinare din domeniul geografiei, este utilă folosirea elementelor principale din ghidurile metodologice existente, care oferă elemente de referință semnificative pentru proiectarea anuală și a unităților de învățare.

Programa școlară induce și o serie de sugestii noi, de **evaluare** a rezultatelor instruirii. Astfel, aceasta trebuie să aibă în vedere evaluarea nivelului competențelor specifice atinse de către elevi. În acest context, competențele specifice pot fi transformate în formulări asemănătoare unor cerințe de evaluare. De asemenea, este facilitată utilizarea tuturor tipurilor de itemi, în proporții și structuri diferite (în raport cu specificul competențelor evaluate), evaluarea continuă și folosirea unor forme alternative de evaluare.

În realizarea unor **suporturi de instruire** (lucrări metodologice, hărți, atlase, culegeri de teste, suporturi cartografice, manuale, lucrări complementare, ghiduri etc.), **autorii acestora trebuie să aibă în vedere curriculumul școlar de geografie** pentru clasa a XI-a **în ansamblul său** (competențe generale, valori și atitudini, competențe specifice, conținuturi oferite, sugestiile metodologice).